

ĆWICZENIA

DO

INTERNETOWEGO PODRĘCZNIKA HISTORII KASZUBÓW

TEMAT 11: RUCH MŁODOKASZUBSKI.

Materiały źródłowe do zadania 1:

Źródło 1.

Źródło 2.

Źródło 3.

Źródło 4.

(Źródło: <http://bpgw.org.pl>; <http://www.kaszubi.pl>; <http://literat.ug.edu.pl>; <http://stara.mojemiasto.slupsk.pl>)

Zadanie 1 [3 pkt]

Do poniżej podanych nazwisk i imion twórców literatury kaszubskiej dobierz odpowiednie ilustracje, na których są przedstawieni. W miejsca wykropkowane wpisz numer źródła.

- A. Jan Karnowski – ..... ;
B. ks. Leon Heyke – ..... ;
C. Aleksander Majkowski – .....

Zadanie 2 [4 pkt]

Wykorzystując wiedzę pozaźródłową połącz autorów z tytułami ich dzieł. W miejsca wykropkowane wpisz odpowiednie litery.

I. Aleksander Majkowski	A. <i>Historia języka kaszubskiego</i>	I.....
II. ks. Leon Heyke	B. <i>Nowòtné spiéwë</i>	II.....
III. Jan Karnowski	C. <i>Dumki z kaszubskich pól</i>	III.....
IV. Franciszek Sędzicki	D. <i>Katilina</i>	IV.....
	E. <i>Spiéwë i frantówczy</i>	

Zadanie 3 [3 pkt]

Wykorzystując treść tematu 11 Internetowego Podręcznika Historii Kaszubów (zob.: <http://www.kaszebsko.com/historia.html>) oceń czy poniższe zdania są prawdziwe. Zaznacz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F – jeśli jest ono fałszywe.

Lp.	Zdanie	Prawda	Falsz
1	Aleksander Majkowski był liderem ruchu młodokaszubskiego.	P	F
2	„Družba” to tytuł czasopisma redagowanego przez Jana Karnowskiego, a będącego dodatkiem do „Gazety Gdańskiej”.	P	F
3	Towarzystwo Młodokaszubów powstało w 1905 r.	P	F

Materiały źródłowe do zadania 4

A

B

C

Zadanie 4 [1 pkt]

Uzupełnij poniższe zdanie poprzez wpisanie właściwej literki.

Organem ruchu młodokaszubskiego było czasopismo przedstawione na ilustracji - .....

Materiały źródłowe do zadań 5-9:

Ewolucja poglądów Aleksandra Majkowskiego w kwestii statusu mowy, tożsamości narodowej Kaszubów oraz stosunków kaszubsko-polskich.

Źródło A: Fragment listu Aleksandra Majkowskiego do Jana Karnowskiego (28.09.1908 r.)

Jestem zdania, że wytyczną naszej pracy powinno stanowić hasło: Kaszuby dla Kaszubów. Nie pojmuję atoli tego hasła w rozumowaniu ścisłego odłączenia się od Wielkopolan, przeciwnie, jestem zdania, że w walce z germanizacją dobrze jest (...), jeżeli z kołami narodowymi w Księżstwie [Majkowski ma na myśli działaczy z Wielkopolski – D.Sz.] zachowamy ścisłą łączność.

(J. Karnowski, *Śp. Dr Aleksander Majkowski (Wspomnienia – Listy – Uwagi)*, cz. 1, „Zrzesz Kaszëbskô, R. 1939, nr 1-2, s. 2)

Źródło B: Fragmenty artykułów Aleksandra Majkowskiego z 1909 r.

a) Otwarcie się (...) przyznajemy do tego, że gdyby nie silne poparcie z całego kraju, poza granicą etnograficzną Kaszub, nie bylibyśmy w stanie utrzymać nadal pisma, którego celem wzbudzenie dążeń narodowo kulturalnych i tworzenie poniekąd młodej Polski na Kaszubach. Poczujemy się na końcu pierwszego kwartału „Gryfa” do szczególnej wdzięczności wobec prasy polskiej, która bez wyjątku nas poparła, nie szczędząc słów zachęty i życzeń powodzenia.

([A. Majkowski], *Od Redakcji*, „Gryf”, 1909, nr 3. Cyt. za: J. Borzyszkowski, *Aleksander Majkowski 1876-1938*). *Biografia historyczna*, Gdańsk-Wejherowo 2002, s. 277)

b) Tak nazwała swe dążenia garstka inteligencji młodszej a rodzimej na Kaszubach, która pod hasłem: Co kaszubskie to polskie! – postawiła sobie zadanie wprowadzić pierwiastki szczepowe do kultury ogólnopolskiej (...). Kaszubi (...), jeżeli pozostaną Kaszubami, będą i Polakami (...). Narzecze nasze powinno zawsze do języka literackiego stać w roli narzecza. Dlatego językiem kościelnym pozostać winien (...) język literacki polski. Językiem naukowym, językiem wieców, jak dotychczas będzie język polski, jako wyraz naszej solidarności narodowej z całą Ojczyzną. Natomiast piękne nasze narzecze wielkie pole zastosowania mieć może w literaturze pięknej, w baśni i pieśni, w teatrze amatorskim. Przekroczenie takiej linii wytyczonej zemściłoby się na nas samych i byłoby ciosem samobójczym dla ludu kaszubskiego.

(A. Majkowski, *Ruch młodokaszubski*, „Gryf” 1909, nr 7. Cyt. za: J. Borzyszkowski, *Aleksander Majkowski 1876-1938*). *Biografia historyczna*, Gdańsk-Wejherowo 2002, s. 285, 286)

Źródło C: Fragment pamiętnika Aleksandra Majkowskiego z okresu I wojny światowej.

Pod względem naukowym, językowym i etnograficznym nie podlega wątpliwości, że język dzisiejszych tak zwanych Kaszubów jest językiem odrębnym i dlatego nie są oni Polakami, lecz tworzą szczególne plemię. (...) Dla nas, Pomorzan, przyszły los Polaków miałby w ten czas znaczenie, gdyby nas pojmowali jako nawóz dla polskiej narodowości. Biada nam, jeżeliby uzyskali nad nami władzę! Ale droga do tego jeszcze długa!

(A. Majkowski, *Pamiętnik z wojny europejskiej roku 1914*, oprac. T. Linkner, Wejherowo-Pelplin 2000, s. 75, 92)

Źródło D: Fragment listu Aleksandra Majkowskiego do Jana Karnowskiego (12.02.1926 r.).

Cichaczem się tu opowiada z tajemniczym gestem, że przed wyjazdem Skrzyńskiego [Aleksander Skrzyński był w latach 20. XX w. ministrem spraw zagranicznych i premierem Rzeczypospolitej – D.Sz.] do Locarno [miejsce w Szwajcarii, w której w 1925 r. podpisano tzw. traktaty lokareńskie, ustalające m.in. nienaruszalność granic Francji i Belgii z Niemcami – D.Sz.] przeszło 100 Kaszubów z Puckiego miało zamiar wyjechać z memoriałem do Szwajcarii, zawierającym prośbę o przyłączenie do Niemiec. Chciałbym się chętnie przyjrzeć tym Kaszubom, chociaż przyznaję, że nie uważam tego za niemożliwe, kiedy sam przyznać muszę, że osobiście żyję pod większą szykaną dzisiejszego tu lekarza powiatowego (Żyda – przechrzty z Galicji) [później relacje poprawiły się – dr Emil Neymand został przyjacielem Majkowskiego – D.Sz.], niż za czasów niemieckich, kiedy jako „Grosspolnischer Agitator” [wielkopolski agitator – tym mianem Niemcy określali najwybitniejszych polskich działaczy narodowych – D.Sz.] nie spodziewałem się względów od władz.

(J. Karnowski, *Moja droga kaszubska*, oprac. J. Borzyszkowski, Gdańsk 1981, s. 144-145)

Źródło E: Fragment listu Aleksandra Majkowskiego do Stefana Kirtiklisa, wojewody pomorskiego (22.05.1934 r.)

Przykro mi, że to po części sprawa prywatna. Jak z załącznika (...) wynika została mi wypowiedziana z dniem 31 maja posada lekarza powiatowego. (...) Mam wobec tego prośbę do J.W. Pana Wojewody, ażeby, jeżeli zwolnienie mnie jest rzeczywiście nieodwołalne, zechciał łaskawie wpłynąć na to, ażeby mi przynajmniej wypłacono, co mi należy: należytość za leczenie urzędników za rok ubiegły budżetowy, jednomiesięczny urlop i prawna odprawa. (...) Moje zwolnienie oczywiście nie wywoła żadnego wstrząsu na Kaszubach, jak go nie wywoła równocześnie przesiedlenie nauczyciela Trepczyka [chodzi o Jana Trepczyka, jednego z redaktorów czasopisma „Zrzesz Kaszëbskô” – D.Sz.] z Miszewa do Rogoźna (w Wielkopolsce). Ale w ludzie kaszubskim, który z czasów pruskich do niewoli jest przyzwyczajony robi to wrażenie, że żywił kaszubski, o ile jest inteligentny stoi na przeszkodzie interesom polskim. (...) Dlatego poza moją osobistą prośbą prosiłbym JW. Pana Wojewodę o obsadzenie starostw na Kaszubach przez Kaszubów. (...) To by też ludności kaszubskiej dało poczucie, że nie są obywatelami II klasy. (...) Niemcy potrzebowali 800-900 lat do opanowania pobałtycza. Można na wzór pruski trzymać Kaszubów w karchach poddaństwa, można ich nawet zmusić do brania głośnego udziału w imprezach państwowych, ale nie są na tyle naiwni, żeby uzyskać dali swe dusze i serca za pozory lub obietnicę. Rozbić ich zaś i uważać za pognój etnograficzny jest złudzeniem, gdyż są tak zwarci przez niewolę i wyrobieni jak rasa żydowska. A wyniszczyć ich m.zd. nie leży w interesie Rzeczypospolitej (...).

(Źródło: J. Kutta, *Nieznany list Aleksandra Majkowskiego*, „Pomerania”, R. 1991, nr 1-2, s. 13, 14)

Źródło F: Fragmenty listów Aleksandra Majkowskiego do Antonína Frinty, czeskiego slawisty.

a) list z 20.02.1927 r.

Pomorzu a szczególnie Kaszubom grozi dzisiaj większe niebezpieczeństwo niż w czasach przedwojennych.

(Z *dziejów stosunków kaszubsko-czeskich. Korespondencja Aleksandra Majkowskiego z Antonínem Frintą 1912-1935*, opr. D. Szymikowski, Gdynia 2006, s. 20)

b) list z 18.08.1931 r.

(...) poza tym życie duchowe na Kaszubach zamarło, głównie z powodu tego, że nie tyle rząd polski, o ile czynniki rządowe w województwie w Toruniu zajmuje – nie otwarcie, ale tym skuteczniej poufnie – stanowisko wprost wrogie wobec życia szczepowego Kaszubów, upatrując niesłusznie i ze szkodą dla interesów Rzeczypospolitej w tych prądach szkodliwe skutki. (...) Istnieje na przykład (...) poufna uchwała Związku dziennikarzy Pomorskich, ażeby nie pisać o objawach życia rodzimego i prądów duchowych kaszubskich. O ile akademik skończy studia, czy jako prawnik, czy jako filolog, przesiedla się go na wschód, w żadnym wypadku na Kaszuby. Nie ma ani jednej gazety ani pisma w byłym zaborze pruskim, która by się z pełną życzliwością do Kaszubów odnosiła. W poufnych rozmowach padają słowa: czemu nas Pan Bóg pokarał niewolą, nieustępującą niewoli niemieckiej.

(Z *dziejów stosunków kaszubsko-czeskich. Korespondencja Aleksandra Majkowskiego z Antonínem Frintą*, s. 23, 24-25)

c) list z 15.12.1935 r.

Wskutek panujących stosunków, które ogromny przewrót w opinii Kaszubów po wojnie wywołały, istnieje antagonizm wśród Kaszubów i Polaków głęboki, taki, że to nie leży w interesie Słowiańszczyzny (...). Wskutek prześladowania Kaszubów powstał tu prąd narodowy kaszubski, którego wyrazem jest pismo „Zrzesz Kaszëbskô”, tak prześladowane przez Polaków, jak Niemcy nas prześladowali za najgorszych czasów hakatyizmu. (...) Otwartą walkę z polskością ze względu na Niemców w naszych warunkach nie uważam za korzystną, ale będzie ona konieczna, aż pewien kompromis nie nastąpi.

(Z dziejów stosunków kaszubsko-czeskich. Korespondencja Aleksandra Majkowskiego z Antoninem Frintą..., s. 43-45)

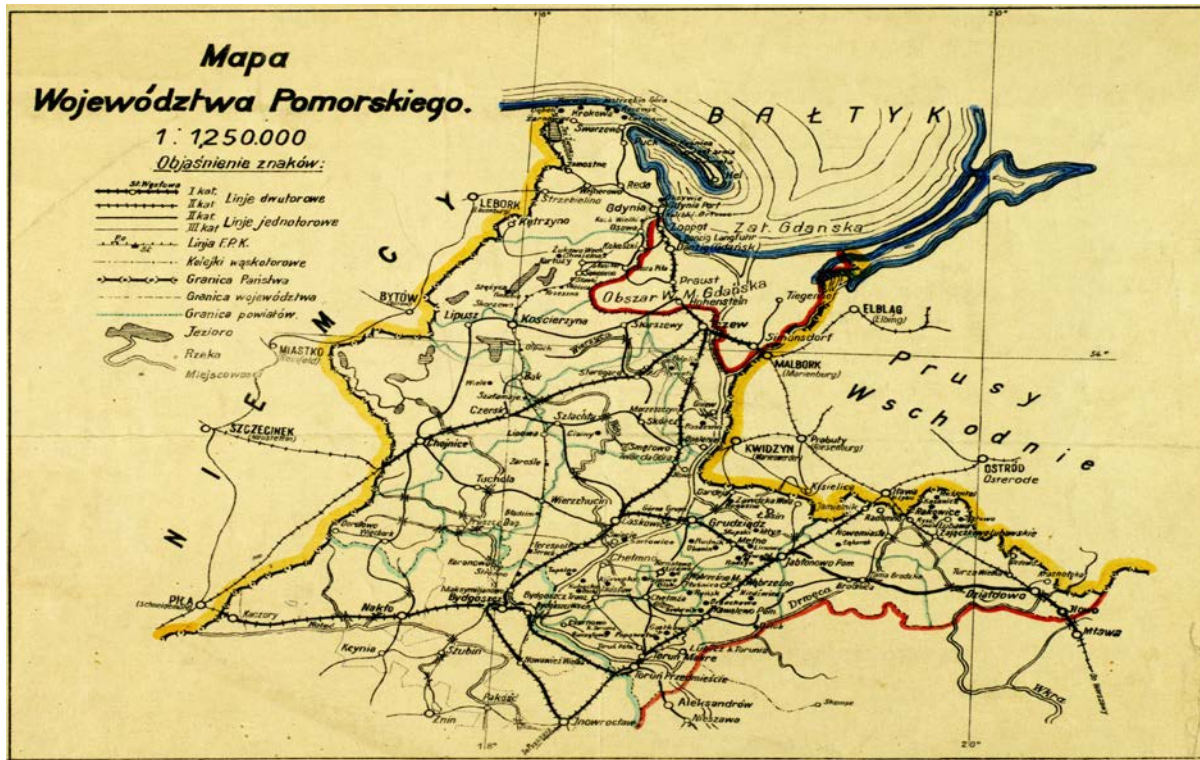
Źródło G: Przynależność państwowa Kaszub na przełomie XIX/XX w.

(Źródło: <http://westpreussisches-landesmuseum.de/pl/muzeum/czym-sa-prusy-zachodnie/>)

Źródło H: Przynależność państwowa Kaszub w okresie międzywojennym

(Źródło:

http://www.mapywig.org/m/Polish_maps/various/Topographic_and_tourist_maps/Mapa_woj_pomorskiego_dokp_Torun_ca1930_k_pbc_Kart0583_ORIGINAL.jpg)

Zadanie 5 [3 pkt]

Wykorzystując źródła **G** i **H** oraz treść tematów 11 i 12 Internetowego Podręcznika Historii Kaszubów (zob.: <http://www.kaszebsko.com/historia.html>) uzupełnij zdania wpisując odpowiednie nazwy państw.

Do roku 1920 cały obszar Kaszub należał do ..... . Na mocy postanowień traktatu wersalskiego (1919 r.) doszło w 1920 r. doszło do podziału ziemi kaszubskiej: najmniejsza jej częśćka znalazła się w Wolnym Mieście Gdańsku, a resztę rozdzielono między ..... i .....

Zadanie 6 [1 pkt]

Zapoznaj się z kwestią przynależności państwowej Kaszub w pierwszej połowie XX w. W tym celu wykorzystaj źródła **G** i **H** oraz treść tematu 12 Internetowego Podręcznika Historii Kaszubów (zob.: <http://www.kaszebsko.com/historia.html>). Następnie przyporządkuj wypowiedzi (**A**, **B**, **C**, **D**, **E** i **F**) Aleksandra Majkowskiego do określonej sytuacji politycznej (przynależności państwowej) Kaszub przedstawionej w źródłach **G** i **H**. W miejsca wykropkowane wpisz odpowiednie literki.

Źródło **G** – wypowiedzi/wypowiedzi: .....

Źródło **H** – wypowiedzi/wypowiedzi: .....

Zadanie 7 [2 pkt]

Wykorzystując źródła **A**, **B**, **C**, **D**, **E** i **F** uzupełnij zdania poprzez dobranie właściwych pojęć spośród poniższych:

polonizacja, germanizacja, rusyfikacja

Przed I wojną światową Aleksander Majkowski uważał, że Kaszubom grozi .....
Gdy znaczna część Kaszub znalazła się w granicach II Rzeczypospolitej, Majkowski dostrzegł inne
niebezpieczeństwo – uważał, że Kaszubom grozi .....

Zadanie 8 [2 pkt]

Wykorzystując źródła **B i F** wyjaśnij, jak Majkowski postrzegał rolę prasy polskiej w ruchu kaszubskim i życiu Kaszubów w okresie przed I wojną światową, a jak w okresie międzywojennym.

Zadanie 9 [2 pkt]

Wykorzystując źródła **A, B, C, D, E i F** wyjaśnij, jakie czynniki mogły mieć wpływ na zmianę poglądów Majkowskiego w kwestiach językowego statusu mowy Kaszubów, ich tożsamości narodowej oraz relacji polsko-kaszubskich. Wymień dwa czynniki.

.....

Zadanie dodatkowe

W 1908 r., w liście do Jana Karnowskiego Aleksander Majkowski stwierdził: *najwyższy czas, aby myśli społecznej na Kaszubach wyrazicielami byli Kaszubi sami, inaczej na zawsze pozostaniemy kopciuszkami wśród szczepów Rzeczypospolitej Polskiej. (...) Musimy mieć posłów z naszego szczepu wysłanych, zastępców swych w prasie, w organizacjach wyborczych naukowych, ekonomicznych* [J. Karnowski, Sp. Dr Aleksander Majkowski (Wspomnienia – Listy – Uwagi), cz. 1, „Zrzesz Kaszëbskô”, 1939, nr 1-2, s. 2].
Sporządź listę znanych Ci Kaszubów, którzy obecnie są aktywnymi uczestnikami życia społecznego, kulturalnego, gospodarczego na Kaszubach, w Polsce i na świecie.